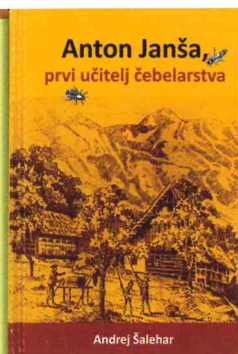

Andrej Šalehar: Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva

Ljubljana: Buča, 2019
173 strani
ISBN: 978-961-6704-89-2

Pred 250 leti je cesarica Marija Terezija za prvega čebelarškega učitelja in potovalnega učitelja za čebelarstvo imenovala Antona Janšo, ki je svoj nauk utemeljil na znanju starih gorenjskih čebelarjev in velja danes za začetnika modernega čebelarstva ter organiziranega čebelarskega izobraževanja v svetovnem merilu. Cesarica je bila prepričana, da je čebelarstvo skriti vir za nacionalno blaginjo, ki ga ne prekaša nobena kmetijska panoga.

»Ob prebiranju knjig o naravi je Marija Terezija spoznala neizčrpne koristi, ki so bile dane čebeli ob ustvarjanju, njeno koristnost za ljudi v naravni povezavi, in prizadevala si je z vsemi razpoložljivimi sredstvi ta živi primer reda, pridnosti, sloge in skromnosti omogočiti za skupno korist vseh podložnikov. Vodena s temi načeli in prepričana, da je čebelarstvo zaposlitev, ki za dober uspeh zahteva temeljito usposobitev, je ustanovila čebelarsko šolo,« je zapisal Anton Pfalz v knjigi *Janša in njegov čas*, ki je izšla na Dunaju leta 1889.

Prvo cesarsko-kraljevsko (c.-kr.) čebelarsko šolo so odprli maja 1770 v Augartnu na Dunaju, brezplačno jo je lahko obiskoval vsakdo, ki se je zanimal za čebelarstvo. Šola je kmalu zaslovela, ne le na Dunaju, temveč tudi drugje po Evropi. Zanimanje za Janševe čebelarske nauke je bilo veliko, pouka pa so se poleg kmetov udeleževali plemiči in meščani. Janševa predavanja je pogosto poslušala tudi cesarica. O Antonu Janši (1734–1773) so bila napisana številna dela, ki so izšla v Sloveniji in v tujini, vendar nobeden od avtorjev njegovega življenja in dosežkov ni predstavil celovito. To praznino sedaj zapolnjuje monografija zaslužnega profesorja dr. Andreja Šaleharja, ki je knjigo posvetil Oddelku za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je opravil večino svojega uspešnega pedagoškega, raziskovalnega, strokovnega in organizacijskega dela. V knjigi *Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva*, ki je izšla pri založbi Buča, predstavlja avtor celovit in poglobljen oris življenja in dela te izjemne osebnosti. Digitalizacija arhivskega gradiva je avtorju omogočila vpogled v sicer težko dosegljive zgodovinske dokumente, na podlagi katerih je v knjigi predstavil tudi doslej neznane biografske in bibliografske podatke o Janšem življenju in delu. Krstni oziroma rojstni dan Antona Janše, 20. maj, so Združeni narodi na pobudo slovenskih čebelarjev leta 2017

razglasili za svetovni dan čebel. S svetovnim dnevom čebel želijo opozoriti na ogroženost ter pomen čebel in drugih opravevalcev, od katerih sta odvisna ohranjanje biotske raznovrstnosti v naravi in kar tretjina svetovne pridelave hrane. Delo, sistematično razdeljeno na enajst poglavij, predstavlja v uvodu Janševo otroštvo in mladost na Breznici na Gorenjskem, v okolju, kjer je bilo čebelarjenje zelo razvito. Njegov oče Matija je bil odličen čebelar. Anton se je rodil kot tretji od devetih otrok in je kot najstarejši sin po očetovi smrti prevzel skrb za čebele. Na podlagi svojih opazovanj je dopolnjeval postopke gojenja in oskrbovanja čebel po gorenjskem načinu čebelarjenja, iznašel pa je tudi več čebelarskih pripomočkov, med drugim lovilno vrečo za roje. Janševo dobičkonosno čebelarjenje je temeljilo na uravnavanju rojenja in pomlajevanju družin, pri čemer je poudarjal, da se ob odvzemu pridelkov čebele ne smejo moriti. Janša je tudi učil voziti čebele na pašo, česar v nižjeavstrijskem čebelarjenju niso poznali.

V naslednjih poglavjih opisuje Šalehar Janševo delovanje na Dunaju ter vpis in šolanje na c.-kr. akademiji likovnih umetnosti, ki jo je leta 1704 ustanovil cesar Leopold Veliki. Na pobudo cesarice Marije Terezije so leta 1766 slavnostno odprli nov oddelek, c.-kr. bakrorežno risarsko akademijo, kamor sta se istega leta vpisala Anton Janša in njegov brat Lovro, naslednje leto pa še njun brat Valentin. Vsi trije so bili uspešni slušatelji in nadarjeni slikarji. Leta 1769 se je Anton Janša prijavil in bil sprejet na razpisano mesto čebelarja in učitelja na novoustanovljeni čebelarski šoli, ki je bila prva avstrijska kmetijska šola in prva čebelarska šola na svetu. Tam je opravljal svoje delo vse do prerane smrti septembra 1773. Med njegovimi učenci so bili številni kasneje znani čebelarji, pisci čebelarskih knjig in učitelji na novih čebelarskih šolah, kjer so poučevali po Janšem čebelarskem nauku. Sledita poglavji o dveh Janševih knjižnih delih, *Razpravi o rojenju čebel*, ki je izšla leta 1771, in *Popolnem nauku o čebelarstvu*, ki ga je dve leti po Janševi smrti izdal njegov učenec in naslednik v čebelarski šoli na Dunaju Josef Münzberg. V zadnjih dveh poglavjih Šalehar poglobljeno obravnava vpliv, ki ga je imelo Janševo delo na razvoj čebelarstva, in mesto, ki ga njegovi knjigi zavzemata v svetovni čebelarski literaturi. Posebno pozornost namenja avtor izdaji Čebelarskega patenta leta 1775 in dodani odredbi Navodila za čebelarske mojstre, ki temeljita na Janševih predlogih Mariji Tereziji v načrtu za ustanovitev čebelarske družbe v Avstriji. Cesarica je oba dokumenta poslala v spodbudo vsem svojim vojvodinam in zraven priložila po šest izvodov druge Janševe knjige, kar je prejela tudi tedanja Kranjska kmetijska družba. Monografija dr. Andreja Šaleharja je pomemben prispevek k boljšemu poznavanju in razumevanju legendarnega delovanja Antona Janše in takratne visoke stopnje čebelarske kulture slovenskega kmeta.

Mojca Vizjak Pavšič

Vir: Delo, 5. 3. 2020.